

HUMANITIES INSTITUTE

HAYATTAN SAHNELER / LEVAYIH-I HAYAT (1900)

FATMA ALİYE HANIM (1862-1936)

Genel Bakış

Yazar Fatma Aliye Hanım, Türk edebiyatının ilk kadın romancısı olarak kabul edilen ve Osmanlı döneminde kadınların sesi olmayı başaran önemli bir yazardır. 9 Ekim 1862 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Babası, dönemin ünlü tarihçisi ve devlet adamı Ahmet Cevdet Paşa, annesi ise Advie Rabia Hanım'dır. Babasının devlet görevleri nedeniyle farklı şehirlerde bulunmuş, bu sayede iyi bir eğitim alma fırsatı yakalamıştır. Fatma Aliye, dönemin kız çocuklarının çoğunun ulaşamadığı bir eğitim görmüştür. Arapça ve Fransızca öğrenmiş, tarih, felsefe, coğrafya ve edebiyatla ilgilenmiştir. 1889'da "Bir Kadın" imzasıyla çevirdiği, George Ohnet'den Meram romanıyla edebiyat dünyasına ilk adımını atar. İkinci yapıtı Hayal ve Hakikat'i Ahmet Mithat'la yazar. Çok geçmeden sırasıyla Muhadarat, Refet, Levayih-i Hayat, Udi ve Enin romanları kendi adıyla yayımlanır. Refet ve Udi Türk edebiyatının çalışıp ayakları üzerinde duran ilk kadın karakterlerini anlatır. Romanlarındaki başkarakterlerin hepsi mücadeleci ve güçlü kadınlardır. Udi romanı Fransızcaya çevrilir. Fatma Aliye, döneminde büyük bir cesaret, inat ve direniş sergileyerek kalemi elinden bırakmamış, kendinden sonra gelen kadın edebiyatçıları da yazılarıyla desteklemiştir.

Eser Levayih-i Hayat, Fatma Aliye Hanım tarafından yazılmış önemli bir mektup romanıdır. Eserde olaylar, karakterlerin birbirlerine yazdığı mektuplar aracılığıyla anlatılır. Romanın merkezinde Fehame, Mehabe, Sabahat, Nebahat ve İtimat gibi kadın karakterlerin evlilik, aşk ve hayat hakkındaki düşünceleri yer alır. Karakterler, mutsuz evlilikler nedeniyle yaşadıkları hayal kırıklıklarını ve iç dünyalarını samimi biçimde anlatırlar. Özellikle kadınların sevgi, sadakat ve saygı beklediği; ancak birçok evlilikte bunları bulamadığı görülür. Mehabe aşkı insanın manevi ihtiyacı olarak görürken, Fehame yaşadığı acılar yüzünden aşkı insanı yaralayan bir duygu olarak değerlendirir. Sabahat ise eşinin davranışları nedeniyle evlilikten soğur. Nebahat ve İtimat gibi genç kızlar, büyüklerinin mutsuzluklarını gördükçe evlilik konusunda korku ve endişe yaşamaya başlarlar. Eserde kadınların toplum içindeki yeri, aile baskısı, yanlış evlilikler, eğitim ve kadın psikolojisi ayrıntılı biçimde işlenmiştir. Roman, Osmanlı dönemindeki kadınların düşünce dünyasını göstermesi bakımından Türk edebiyatının önemli eserlerinden biridir.

Arka Plan Bu mektuplar Osmanlı İmparatorluğunun son devresinde, 19. Y.Y. sonunda cereyan eder. Bu devirde, şimdiki gibi, kadınların evlerinin dışında çalışmaları teşvik edilmiyordu ve ev hanımlığı yapıyorlardı. Geçimlerini genellikle, eşlerinin çalışıp gelir elde etmeleriyle oluyordu. Bu sebeple, erkekler evlilikte söz sahibi idiler. Kadınların, dışarıda çalışmaları ve gelir temin etmeleri imkansız olduğu için, evde çocuklarına bakarak yaşamak zorunda idiler. Yazarımız kadınların bağımsız bireyler olmasını, birbirleriyle birlik içerisinde olmasını ve toplumun kadınlara dayattığı konumu kabullenmemeyi savundu ve toplumdaki farklı düşünerek fakat İslami kuralların dışına çıkmadan evlilik, sadakat ve eşler arası uyum ve denklik gibi kadın sorunlarını karakterlerin sesi olarak Levayih-i Hayat adlı kitabında işledi.

Kişiler

Fehame: Evliliğinde mutsuz olan, sevgi yerine zamanla nefret ve hayal kırıklığı hisseden kadın karakter. Mektupların önemli bir kısmını yazmaktadır.

Mehabe: Fehame'nin kız kardeşidir. Sevgi, aşk ve evlilik üzerine daha umutlu ve romantik düşüncelere sahiptir.

Sabahat: Eşinin davranışlarından dolayı mutsuz olan, fakat Fehame'den daha asi ve mücadeleci bir karakterdir.

Nebahat: Sabahat'ın kız kardeşidir. Sabahat ve Fehame'nin yaşadıklarını gördükçe evlilik konusunda korku ve endişe yaşamaya başlar.

İtimat: Sabahat'ın eşinin kız kardeşi. Nebahat'a cevap yazan karakterdir. Evlilik konusunda hem korkuları hem de umutları vardır.

Macide: Sabahat'ın yanında bulunan ve olaylara tanıklık eden yakın arkadaşısıdır.

Müeyyet: Evlilik konusunda temkinli davranan genç kadındır. İnsan tanınmadan sevimleyeceğini savunur.

Rezin: Fehame ve Mehabe'nin erkek kardeşidir. Tartışmaları seven fakat sonunda doğruyu kabul eden bir karakter olarak anlatılır.

Fehame'nin Eşi: Sevgi ve sadakat göstermeyen, gece hayatına düşkün bir erkek olarak anlatılır.

Sabahat'ın Eşi: Kaba zevklere düşkün, eşini anlamayan ve yanlış arkadaş çevresi içinde bulunan erkek karakterdir.

Fehame'nin Büyükannesi : Fehame'yi istemediği bir evliliğe yönlendiren kişidir.

Fehame'nin Kayınvalidesi : Fehame'ye baskı yapan ve onu sürekli rahatsız eden karakterlerden biridir.

Zertop: Mehabe'nin örnek verdiği sevdiği kedidir.

Amor (Eros): Gerçek bir karakter değil, aşkı anlatmak için örnek verilen aşk tanrısıdır.

Olaylar

1 Mehabe'den Fehame'ye

Çocukluk Hatıraları Mehabe, kardeşi Fehame'ye sevdiği çiçeklerden hazırladığı bir buket ve çocukluklarında altında vakit geçirdikleri kayısı ağacının meyvelerinden gönderir. Kayısı ağacının gölgesinde yaptıkları sohbetleri, birlikte geçirdikleri mutlu günleri hatırlar. Çocukluklarında kurdukları sofraları, ağacın altındaki oyunlarını ve sohbetlerini özlemle anar. Gençlik dönemlerinde aynı ağacın altında yaptıkları fikir alışverişlerini ve keşiflere dair konuşmalarını hatırlar. Ders çalıştıktan sonra gecenin ilerleyen saatlerine kadar yaptıkları konuşmaları ve ortak okumalarını hatırlar. Evde kullandıkları masa, sözlük ve diğer eşyaların hâlâ eski hâllerini koruduğunu söyler. Gençlik dönemlerinde hayat, insanlar ve gelecek hakkında konuştuklarını anlatır. Çağlayanın sesi eşliğinde geçen o günlerin hâlâ gözünün önünde olduğunu söyler. Ancak artık eskisi gibi bir arada olamadıklarından yakınır.

Rezin'in Evliliği Mehabe kardeşi Rezin'in evliliğinden söz eder. Rezin'in yaşadığı sıkıntılar nedeniyle çok üzüldüğünü anlatır. Geçmişte Fehame'nin, bir insanın yalnızca güzelliğine ve eğitime bakılmaması gerektiğini söylediğini hatırlar. Fehame, evlenecek kişinin mizacının ve düşüncesinin de öğrenilmesi gerektiğini söylemiştir. Ancak Mehabe o zaman buna önem vermemiştir. Rezin'in piyano çalabilmesini, Fransızca bilmesini ve eğitilmiş görünmesini yeterli sanmıştır. Şimdi ise bunun büyük bir hata olduğunu kabul eder. Eğitimin yalnızca gösterişten ibaret olmadığını, insanın karakterinin daha önemli olduğunu sonradan anladığını söyler. Bu yanlış düşüncesinin Rezin'in mutsuzluğuna sebep olduğunu ifade eder. Rezin'in çok sıkıntı çektiğini anlatarak evlilikte mutsuzluğun ne kadar ağır olduğunu tekrar vurgular.

Mehabe'nin Aşk Anlayışı Mehabe, Fehame'nin kendisinden mutluluğunu anlatmasını istediğini söyler. Ancak eşe duyulan sevgiyi tam anlamıyla anlatmanın zor olduğunu ifade eder. Ona göre eş sevgisi başka hiçbir sevgiye benzemez. Gerçek aşkın ancak karı koca arasında yaşanabileceğini söyler. Yasak ilişkilerde ya da evlilik dışındaki aşklarda gerçek huzur bulunamayacağını anlatır. Böyle ilişkilerde suç ve günah olduğunu ifade eder. Evli olmayan gençlerin de aşklarında tam bir huzur yaşayamayacağını söyler. Çünkü aile baskısı, maddi durum ya da toplum gibi engeller yüzünden birbirlerine kavuşmaları kesin değildir. Bu yüzden gerçek güvenin ancak evlilikte bulunduğunu anlatır. Eşlerin birbirine sevgi göstermesinin utanılacak değil, övünülecek bir durum olduğunu ifade eder.

Mahabe'nin Eşine Duyduğu Aşk Mehabe, kendi eşine duyduğu sevgiyi anlatırken bunun küçük bir duygu olmadığını söyler. Romanlarda ve şiirlerde aşkın bazen küçültüldüğünü düşündüğünü ifade eder. Ona göre aşk bir kadehe sığacak kadar küçük değildir. Çok büyük ve geniştir. Bu sevgiyi büyük bir denize benzetir. Kendini o denizin içinde boğuluyor gibi hissettiğini ama bunun kendisini öldürmediğini, aksine yudum yudum hayat verdiğini söyler. Denizdeki gemileri gördüğünde kendisini mutluluk denizinin dalgaları üzerinde gidiyormuş gibi hissettiğini anlatır. Fehame'ye geçmiş sıkıntıları unutmasını ve hayatın zevkini yaşamaya çalışmasını söyler. Bunun temelini de eş sevgisi olduğunu ifade ederek mektubunu bitirir.

2 Fehame'den Mehabe'ye

İki Farklı Evlilik Anlayışı

Fehame, Mehabe'nin söylediklerinin onun hayatı için doğru olduğunu kabul eder. Çünkü Mehabe'nin evliliğinde esas olan şey sevgi, sadakat ve mutluluktur. Böyle evliliklerde kadın ile erkek birbirini mutlu etmek için bir araya gelir. Kadın eşinden sevgi ve bağlılık bekleyebilir. Kendi evliliğinin ise böyle olmadığını söyler. Onların evliliğinin bir mutluluk değil, geçim anlaşması gibi görüldüğünü anlatır. Mehabe evlenirken ailesi onun mutlu olmasını istemiştir. Fakat Fehame için önemli görülen şey, evini geçindirecek bir kocaya sahip olmasıdır. Bu yüzden eşinden sevgi ve sadakat istemeye hakkı olmadığını düşündüğünü söyler. Çünkü böyle bir vaatle evlenmediğini ifade eder.

Yanlış Evlilikler

Fehame, bazı erkeklerin evlilikte gerçekten eş ve arkadaş aradığını, bu yüzden kadınlarına sevgiyle davrandığını söyler. Ancak kendi çevresindeki evliliklerin çoğunda durumun farklı olduğunu anlatır. Bazı ailelerin oğullarını dışarıdaki kötü alışkanlıklardan uzaklaştırmak için onları evlendirdiğini ifade eder. Böyle erkeklerin eve bağlanması için genç kızların adeta bir araç gibi kullanıldığını söyler. Bu tür erkeklerin eğlenceye, dışarıdaki hayata ve kötü alışkanlıklara düşkün olduklarını anlatır. Genç bir kızın temiz kalbi ve iyi niyetinin böyle bir adamı değiştirmeye yetmeyeceğini söyler. Kendisinin de evlilikten önce başka hayaller kurduğunu, fakat hayatın onu bambaşka bir dünyaya sürüklediğini ifade eder.

Fehame'nin Hayal Kırıklıkları

Fehame, gençlik yıllarında Mehabe ile aynı hayalleri kurduklarını anlatır. Kendisi de evlilikte sevgi ve huzur beklemiştir. Ancak yaşadığı hayatın bambaşka olduğunu söyler. Artık eşinden aşk beklemekten vazgeçtiğini ifade eder. Kendisini teselli eden tek şeyin "kanaat etmek" olduğunu anlatır. Kendi hayatında artık aradığı şeyin bir hayat arkadaşı değil, evde bulunacak bir erkek ve çocuklarına baba olduğunu söyler. Kendi mutluluğunu feda ettiğini, mutluluk ümidini unuttuğunu dile getirir. Bütün gece, her birine uzanan sarhoş tokatlarına siper olduğunu belirtir. Kayınvalidesinin sıkça gelerek hırpaladığını ve hakaretler ettiğini bunlara nasıl katlandığını anlatır. Eşini bir dost ya da sevgili gibi değil, saygı duyulacak biri gibi görmeye çalıştığını anlatır. Bunun için çok çaba gösterdiğini ifade eder.

3 Mehabe'den Fehame'ye

Mehabe'nin Fehame'ye Tesellisi

Mehabe, Fehame'nin mektubunu büyük bir üzüntüyle okuduğunu söyler. Senin hüznün ve kederinin eşinin birkaç hatasına küs künlüğünden ileri geldiğini sandığımı için "Geçmiş unut," demişim diye belirtir. Zira seni de mutlu görmek istiyordum. Mümkünse hayatını tazeleyeceğin adam, bari çocuklarının babası olsun demek istemiştin diyerek kardeşini teselli etmek ister. Kardeşinin kendisini değersiz görmesine karşı çıkar ve onun mutluluğa layık biri olduğunu anlatır. Fehame'nin güzelliği, zekâsı ve iyi ahlakıyla seilmeyi hak ettiğini ifade eder. Servetin sevgiyi belirlemediğini, birçok fakir insanın sevildiğini söyler. Evliliğin yalnız geçim sağlamak için yapılmasını anlayamadığını belirtir. Her kadının eşinden sevgi ve dostluk beklemeye hakkı olduğunu savunur. Fehame'nin yaşadığı sıkıntılar karşısında kendisinin de ağladığını söyler. Onun kalbinin yalnız acı çekmek için yaratılmadığını, hâlâ sevgiye ve mutluluğa ihtiyaç duyduğunu anlatır. Fehame'nin kendisini güçlü göstermeye çalıştığını fakat içindeki üzüntüyü anlayabildiğini ifade eder.

Manevi İhtiyaçlar

Mehabe, insanların yalnız maddi ihtiyaçlarla yaşayamayacağını anlatır. Ona göre insanın ruhu da sevgiye ihtiyaç duyar. "İnsan denilen şey sıradan makineler gibi yalnız maddi vasıtalarla idare olunur bir şey değildir." diyerek insanların manevi yönünü vurgular. Sevmek ve sevilmeğin isteğinin yalnız insanlarda değil, hayvanlarda bile bulunduğunu söyler. Sevdiği kedisi Zertop'un kendisine yaklaşmasını örnek verir. "Sevmek ve sevilmeğin istemek yalnız insanların şairane hayallerinin sonucu olmayıp..." sözleriyle bu duygunun doğuştan geldiğini anlatır. İnsanların bazı güzel şeylerden yalnız maddi değil, manevi zevk de aldığını ifade eder. Bir çileğin kokusu, rengi ve görünüşü üzerine düşünmenin insan ruhunu beslediğini söyler. Böylece insanların yalnız bedenleriyle değil, ruhlarıyla da yaşadıklarını anlatır.

Aşkın Gücü

Mehabe, aşkın insan ruhunu yükselten bir duygu olduğunu düşünür. İnsanların içindeki sevgi ihtiyacının zamanla aşka dönüştüğünü anlatır. Şairlerin bazen gerçek

bir sevgili olmadan bile şiir yazabildiğini söyleyerek, asıl önemli olanın sevda hissi olduğunu belirtir. “Evet, bu kalplerin asıl aradığı sevdasıdır.” sözüyle insanların derin bir sevgi aradığını ifade eder. Ona göre gerçek aşkın en yüksek hâli eşler arasında yaşanan sevgidir. “Ömür boyunca devam edebilecek aşk ve sevdaysa işte demiş olduğum eşe duyulan aşk olabilir.” diyerek bunu açıklar. Böyle bir sevginin insanları daha da yücelttiğini düşünür. Mehabe, Fehame’nin kalbinin de böyle büyük bir sevgiye layık olduğuna inanır ve onun mutlu olmasını istemekten vazgeçemeyeceğini söyler.

4 Fehame'den Mehabe'ye

Fehame’nin İçindeki Değişim Fehame, Mehabe’nin mektubunu defalarca okuduğunu ve her okuyuşunda farklı bir zevk aldığını söyler. Fehame, “Dertlerimi dönecek senin gibi bir arkadaşın, kardeşin iyilik ve cömertliği olmasa neredeyse dert denilen şeyin anlatılabilir, dökülebilir şeylerden olduğunu bilemeyeceğim!” diye belirtir. Ancak hayatında artık mutluluk yerine acı ve nefretin hakim olduğunu anlatır. “Bir zaman herkes için sevgi hissi duymaya yetenekli olan kalbim, bugün nefret duygusundan başkasını göstermiyor.” diyerek yaşadığı değişimi açıklar. Eskiden sevgi dolu olan kalbinin artık “Sevmek yerine sevmemek, hüznün yerine kabalık” hisleri taşıdığını söyler. Kocasının kendisine yalnızca “yedirmek ve giydirmek” sorumluluğuyla yaklaştığını, sevgi göstermediğini anlatır. Buna rağmen eşinin kendisini aldatmadığını, hiçbir zaman sevdiğini söylemediğini de belirtir. Fehame, hayatındaki insanların kendi istekleri uğruna onu feda ettiğini düşünür.

Büyükannesine Duyduğu Kırgınlık Fehame, en büyük kırgınlığının büyükannesine karşı olduğunu anlatır. Büyükannesinin onu kendi mutluluğu için bir engel gibi gördüğünü düşünür. “Kimse benim gibi arzu ve heveslere engel görülerek... feda edilmez!” sözleriyle yaşadığı haksızlığı ifade eder. Çocuk yaşta büyük konakta yalnız kaldığını, yaptığı her hareketin suç sayıldığını anlatır. “Bastığım suç, kıpırdadığım kabahat, sustuğum tembellik olduğu zamanlar...” diyerek yaşadığı baskıyı açıklar. O dönemde dertlerini kimseye anlatamadığını, yalnızca Mehabe ile Rezin’in onu anlayabildiğini söyler. Gelin olmayı süs ve gösteriş için istemediğini, yalnızca kendisini sevecek ve düşünecek bir eş hayal ettiğini anlatır. “Beni sevecek, beni düşünecek, bana acıyacak.” sözleriyle bütün hayallerini özetler.

Aşkın Hastalık Olduğunu Düşünmesi Fehame, aşk ve sevda hakkında Mehabe’den farklı düşündüğünü söyler. Mutlu bir aşğın aşkın yalnız güzel taraflarını görebileceğini, mutsuz insanların ise acılarını hissettiğini anlatır. İnsanların arzularını bazen kontrol etmek zorunda olduğunu örneklerle açıklar. Fakir bir insanın çok sevdiği çileği alamayınca kendisini engellemesi gibi, insanın da bazı duygularını bastırabileceğini söyler. Daha sonra aşkı “pek öldürücü” bir hastalığa benzetir. “Verem gibi gençlerin başına musallat! Bulaşıcı!” sözleriyle aşkın insanları etkisi altına aldığını anlatır. Kavuşmanın bu hastalığın tek ilacı olduğunu düşünür. Ancak çoğu zaman kavuşmanın ardından aşkın eski gücünü kaybettiğini söyler. Sonunda, belki bir gün bilim insanların bu “manevi hastalığın” çaresini arayacağını söyleyerek düşüncelerini ironik bir şekilde anlatır.

5 Mehabe'den Fehame'ye

Mehabe’nin Fehame’ye Öğütleri Mehabe, Fehame’nin mektubundaki düşünceleri dikkatle okuduğunu söyler ve onunla fikir alışverişi yapmaktan memnun olduğunu anlatır. Geçmişte birlikte yaptıkları tartışmaları hatırlar. Rezin’in bazen inatçı davrandığını ama sonunda gerçeği kabul ettiğini söyler. Daha sonra başka bir kadının eşinden yaptığı şikâyeti anlatır. Bir kadın, hasta olan eşinin sandal küreği çekmek istememesini büyük bir saygısızlık sayarak şikâyet eder. Mehabe ise bu kadının davranışını yanlış bulur. Eşinin hasta olduğu bir zamanda gezmeyi düşünmesini bencillik olarak değerlendirir ve “Alafrangalığı yanlış anlayanlardan biri de o!” diyerek onu eleştirir. Fehame’nin yazdığı mektubu eşinden saklamasını da doğru bulmaz. Eşinin, “Hırpalamış olduğu yüreğin yansımasını” görmesi gerektiğini söyler. Bazı insanların çocuk gibi davrandığını ve onlara kızmak yerine doğruyu göstermek gerektiğini anlatır.

Aşkın Yönleri Mehabe, Fehame’nin aşkı yalnızca bir hastalık gibi görmesine karşı çıkar. Aşkın içinde hastalık ve delilik bulunduğunu kabul eder fakat bunun yalnız maddi bir durum olmadığını söyler. Karşısındaki Amor tablosundan söz ederek aşkı açıklamaya çalışır.

Amor'un kör ve çocuk olarak resmedilmesini önemli bulur. "Çocukluk, körlük, tesadüf!" diyerek aşkın bilinçsiz ve rastlantılı yönlerine dikkat çeker. Kör çocuğun rastgele ok atmasını, aşkın insanı düşünmeden etkisi altına almasına benzetir. Ancak Mehabe'ye göre aşk yalnızca "mikropla elde edinilebilecek" bir hastalık değildir. Fen bilimlerinin maddi şeyleri açıklayabildiğini fakat manevi meseleler karşısında yetersiz kaldığını anlatır. Bu nedenle aşkın hem maddi hem manevi tarafları olduğunu düşünür.

Sevmenin Gerekliliği Mehabe, gerçek aşkın insanın yaratılışından gelen bir ihtiyaç olduğunu söyler. Ona göre "Sevmek ve sevilmek" insan ruhunun temel gereksinimlerindendir. İnsanların yalnız maddi ihtiyaçlarla yaşayamayacağını, sevgi olmadan toplumun ve ailelerin ayakta kalamayacağını anlatır. Mehabe, aşkı yalnızca tutkudan ibaret görmez; onu insanların birbirine bağlanmasını sağlayan manevi bir güç olarak değerlendirir. Bu yüzden Fehame'nin aşkı sadece hastalık gibi düşünmesini eksik bulur. Kendi anlattığı aşkın, tabloda resmedilen çılgın seveda olmadığını söyler. Ona göre sevgi, insanların ruhunu besleyen doğal bir ihtiyaçtır. Mektubunun sonunda ise bu tartışmanın kendisini çok yorduğunu söyleyerek kardeşine sevgilerini gönderir ve gerektiğinde yeniden yazacağını belirtir.

6 Fehame'den Mehabe'ye

Fehame'nin Mehabe'ye Dünyayı Anlatışı Fehame, Mehabe'nin sözlerine cevap verirken onun dünyayı yeterince tanımadığını söyler. Mehabe'nin büyüdüğü çevrede insanların terbiyeli, saygılı ve düzenli olduğunu; bu yüzden herkesi öyle sandığını anlatır. Ancak gerçek hayatın çok farklı olduğunu ifade eder. "Bizim dünyamızda ayıp görülen şey, bunlar arasında kahramanlıktan sayılıyor." diyerek içinde yaşadığı çevrenin ahlak anlayışını anlatır. İnsanların utanılacak davranışları bile övünerek anlattığını söyler. Fehame, kendi terbiyesiyle bulunduğu ortamın tamamen zıt olduğunu düşünür. Bu yüzden yeni hayatına alışamadığını, hatta bunun "imkansız" olduğunu belirtir. Eşinin kız kardeşinin de aynı ortamda mutsuz olduğunu, geceleri eşini beklerken acı çektiğini anlatır. Ancak onun durumunun daha ağır olduğunu düşünür; çünkü o kadın hâlâ sevgi beslemektedir.

Sevgide Saygının Önemi Fehame, Mehabe'nin "İnsan sevmek ve sevilmek olmadan yaşayamaz." düşüncesine karşı çıkar. Ona göre bir insanı sevebilmek için önce ona saygı duyabilmek gerekir. "Bence saygıya layık olan, sevgiye layıktır." diyerek sevgiyi ahlak ve değerle ilişkilendirir. Kocasının davranışlarını gördükten sonra onu sevmesinin mümkün olmadığını söyler. Eğer sevgi böyle insanlara katlanmak anlamına geliyorsa, böyle bir sevgiyi istemediğini belirtir. Fehame, kocasının yaptıklarını anlatarak onu değiştirmeye çalıştığını fakat bunun hiçbir işe yaramadığını söyler. Ağlamalarının merhamet uyandırmak yerine öfkeye neden olduğunu anlatır. Erkeklerin kadınların şikayetlerini "dırıltı vırıltı" olarak gördüğünü söyler. Kadınların yalnızca "beslenen kimseler" sayıldığını, bu yüzden ses çıkarmaya haklarının olmadığını düşündüğünü anlatır.

Sevginin Yerine Gelen Tiksinti Fehame, zamanla sevgi ve kıskançlık duygularının tamamen yok olduğunu anlatır. Kocasının başka kadınlarla birlikte olması artık onu kışkırtmamaktadır. Çünkü sevginin ortadan kalktığını söyler. "Sevgi olmazsa kıskançlığın ne önemi olur?" diyerek bunu açıkça ifade eder. Onu asıl rahatsız eden şeyin, kocasının geceleri gittiği yerler ve oralardan taşıdığı pislik duygusu olduğunu anlatır. Eve dönen adamın "pis ve iğrenç yerlerden" geldiğini düşünmekten büyük bir tiksinti duyduğunu söyler. Kocasının kıyafetlerine dokunurken bile rahatsız olduğunu anlatır. Bu duygunun yalnız kalbi değil, bütün bedenini etkilediğini söyler. Zamanla bu nefrete korkunun da eklendiğini ifade eder. Çünkü o hayatın insanlara hastalık, felaket ve geri dönüşü olmayan zararlar getirdiğini düşünür. Sonunda, artık evlilikteki "iyi yoldaşlık" düşüncesinin bile yıkıldığını anlatır.

7 Sahabat'ten Fehame'ye

Sabahat'ın Hayal Kırıklığı Sabahat, uzun zamandır Fehame ile görüşemediğini söyleyerek mektubuna başlar. Onunla konuşmaya ve içini dökmeye çok ihtiyaç duyduğunu anlatır. Yaşadığı sıkıntıların giderek arttığını, buna rağmen kendisini istemeyen bir adamla aynı hayatı sürdürmeye çalıştığını söyler. "Beni istemediği, beni sevmediği birçok hal ve tutumundan anlaşılan bir adamla hâlâ oturmak gibi alçaltıcı bir iş işliyorum." diyerek yaşadığı

kırgınlığı açıkça ifade eder. Fehame'nin kendisi gibi fedakâr olmadığını, dünyayı ve hayatı sevdiğini söyler. "Fedakarlığı beni seven adama edeyim." diyerek sevgisiz bir evlilik uğruna kendisini feda etmek istemediğini anlatır. Bu nedenle artık bu aşağılanmaya daha fazla dayanamayacağını düşünmektedir.

Sabahat'ın Eşine Sitemi

Sabahat, bir akşam eşiyle birlikte yürüyüşe çıktıklarını anlatır. Doğanın güzelliğinden büyük bir heyecan duyduğunu söyler. Deniz manzarasını, çiçekleri, ırmağın sesini ve kuşların ötüşünü uzun uzun tasvir eder. "Ben içmeden sarhoş olmuştum." sözleriyle doğanın güzelliğinden nasıl etkilendiğini anlatır. Bu güzelliğin eşi üzerinde de aynı etkiyi bıraktığını sanır. Ancak eşi sıkılmış bir şekilde "Artık yetişmedi mi? Haydi gidelim, canım sıkıldı." der. Sabahat bu söz karşısında büyük bir hayal kırıklığı yaşar. O anda kendi kendine "Senin bu kudret ve kuvvetini, bu hikmetlerini anlamayan adam beni mi anlayacak!" diye düşünür. Böylece eşinin yalnız kendisini değil, hayatın güzelliklerini de anlayamadığını fark eder. Eşinin sürekli bayağı ve değersiz şeylerden hoşlandığını düşünmeye başlar.

Eşinden Soğuması

Sabahat, eşinin dost çevresini ve davranışlarını gördükçe ondan daha çok uzaklaştığını anlatır. Eşinin aslında cahil olmadığını fakat buna rağmen kaba ve değersiz insanlarla vakit geçirdiğini söyler. Bir gün tesadüfen selamlık odasında yapılan konuşmaları duyar. Eşinin arkadaşları onu gençliği ve çekiciliği hakkında överken, eşi de kadınların kendisine hayran olduğuna inanarak bu sözlerden gurur duyar. Sabahat bu konuşmaları duyunca büyük bir utanç hisseder. "Bir zamanlar bu adamı sevebilmiş olduğuma utanıyordum." diyerek yaşadığı duyguyu anlatır. Onu sevdiği zaman dış görünüşü için değil, hayat arkadaşı olacağını düşündüğü için sevdiğini söyler. Daha sonra eşine bu davranışlarının yaşına yakışmadığını söyler. Eşi öfkelenir fakat Sabahat, asıl onunla alay edenlerin arkadaşları olduğunu ifade eder. Bu olaydan sonra yalnız sevgisinin değil, onunla yaşama tahammülünün de kalmadığını anlatır.

8 Fehame'den Sabahat'e

Fehame'nin Sabahat'a Öğüt Vermesi

Fehame, Sabahat'ın mektubunu okur okumaz hemen cevap yazdığını söyler. Sabahat'ın artık onun öğütlerine ihtiyaç duymadığını ima etmesine rağmen, aslında şimdi her zamankinden daha fazla nasihate muhtaç olduğunu düşünür. Sabahat'ın eşinden ayrılmayı ciddi biçimde düşünmesinden endişe eder. Kendi hayatıyla Sabahat'ın hayatı arasındaki farkı anlatır. Kendisi çaresizlik ve mecburiyet yüzünden mutsuz bir evliliğe katlanmak zorunda kalmıştır. Sabahat'ın ise maddi gücü bulunduğunu, çocuklarını istediği gibi yetiştirebileceğini söyler. Bu yüzden onun isterse eşinden ayrılabilirliğini kabul eder. Ancak yine de Sabahat'ın acele karar vermesini istemez. "Talihsizlik ile çaresizlik arasında fark var." diyerek, Sabahat'ın hâlâ hayatını değiştirme imkanına sahip olduğunu anlatır.

Dünyanın Güzellikleri

Fehame, Sabahat'ın dünyayı sevdiğini söylemesine karşılık kendi geçmişini anlatır. Gençliğinde kendisinin de hayatın güzelliklerinden etkilenmek istediğini söyler. Baharları, güneşi, kırları, çiçekleri ve mehtabı büyük bir hayranlıkla tasvir eder. "Bu zavallı vücut taştan, mermerden daha katı bir maddeden mi yapıldı?" diyerek kendisinin de güzelliklerden etkilenen bir insan olduğunu ifade eder. Ancak zamanla dünyanın yalnız güzel yanlardan oluşmadığını gördüğünü anlatır. Bülbulün güzel sesine hayran olmak yerine onu vurmak isteyen avcılar örnek gösterir. Böylece insanların güzellikleri yok eden taraflarını anlatmak ister. Sabahat'ın yaşadığı sıkıntıların onu mutsuz ettiğini kabul eder fakat onun hâlâ çaresiz olmadığını söyler. Çünkü Sabahat'ın önünde başka bir hayat kurma ihtimali bulunmaktadır.

Sabahat'ı Uyarması

Fehame, Sabahat'ın sözünü ettiği "öbür taraftaki baskılar"ın ne anlama geldiğini baştan beri anladığını söyler. Daha önceki mektupları okurken onların nasıl gelişeceğini tahmin ettiğini anlatır. Ona göre bu tür olaylar hep aynı biçimde başlamaktadır. Sabahat'ın yeni bir mutluluk ararken büyük bir yanılgıya düşebileceğini düşünür. Eğer insan kendi seçimiyle yanlış bir ilişkiye girerse, bunun pişmanlığının daha ağır olacağını söyler. Şu anda Sabahat'a söylenen güzel sözlerin ve gösterilen ilginin gerçek mutluluk anlamına gelip gelmeyeceğinden emin değildir. Çünkü benzer sözlerle kandırılmış birçok kadın olduğunu anlatır. Sabahat'ın "büyüleyici nağmelerin verdiği sarhoşlukla" hakikati

göremediğini düşünür. Bu yüzden ona örnek olması için başka bir kadına gönderilmiş benzer mektupları göstereceğini söyler. Böylece Sabahat'ın gerçekleri görmesini ve yanlış bir karar vermemesini istemektedir.

9 Sahabat'ten Fehame'ye

Sabahat'ın Büyükada Yolculuğu

Sabahat, Fehame'nin mektubunu çok garip bir günün sonunda aldığını söyleyerek yaşadığı olayı anlatmaya başlar. Bir gece yine yalnız kaldığını, eşinin eve gelmediğini söyler. Bunun üzerine Macide, görümcesi ve kız kardeşiyle birlikte Büyükada'ya gitmeye karar verirler. Vapurdaki yolculuk sırasında yanlarına iki kadın gelir. Sabahat, onların aşırı makyajlı, gösterişli ve yapmacık tavırlı olduklarını anlatır. Kadınların bozuk bir Fransızcayla konuşmaları ve davranışları herkesi rahatsız eder. Daha sonra bu kadınlardan birinin övgüyle söz ettiği adamın kendi kocasıyla birlikte gezen kişilerden biri olduğunu anlar. Büyükada'ya vardıklarında aynı kadınları tekrar görürler. Sabahat, bu kadınların tavırlarını gördükçe hem şaşırır hem de tiksinti duyar. "Kişilik sahibi birinin bu halden, bu tavırdan öğrenmesi gerekirken bunun bu kadar fedakârlık yapması bunun için mi?" diyerek yaşadığı hayal kırıklığını anlatır.

Mutlu Aile ile Kendi Hayatını Karşılaştırması

Sabahat ve yanındakiler daha sonra Hristos Tepesi'ne çıkarlar. Burada çamların arasında otururken mutlu bir aile görürler. Anne, baba ve çocukların birlikte huzur içinde yemek yemesi Sabahat'ı çok etkiler. Çocukların anne ve babalarına sevgiyle bakmalarını izlerken "İşte mutluluk!" diye düşünür. Bu mutlu sofrayı, biraz önce gördüğü eğlence ve içki dolu sofrayla karşılaştırır. Oradaki insanların sağlıklarını ve akıllarını kaybetmek ister gibi davrandıklarını söyler. Ancak Sabahat'ın acısı yalnızca gördüğü manzaradan kaynaklanmaz. Çünkü o çirkin sofradaki adamlardan biri kendi kocasıdır. "Onun yüzünden olacak üzüntü ve mahcubiyet de bana ait oluyordu!" diyerek utancını anlatır. Mutlu aile tablosu ona olması gereken evlilik hayatını gösterirken, kendi yaşadığı hayatın ne kadar farklı olduğunu daha açık biçimde hissettirir.

Genç Kızların Evlilikten Korkması

Sabahat, o gün yaşananların özellikle genç kızlar üzerindeki etkisini düşünmeye başlar. Görümcesi ve kız kardeşinin, hem mutlu aileyi hem de kötü örnekleri aynı gün görmelerinin onların evlilik hakkındaki düşüncelerini değiştirdiğini fark eder. Genç kızların geleceğe artık korku ve güvensizlikle baktıklarını anlatır. "Levayih-i hayat bu mutlu tablodan ibaret değildir." düşüncesinin onların zihnine yerleştiğini söyler. Görümcesinin "Evet! Sizin gibi benim de kendimi idare edecek servetim olsa evlilik lafını ettirir miydim?" sözünü duyunca daha da üzülür. Çünkü genç kızların evlilikten korkmasına sebep olanların kendi büyükleri olduğunu düşünür. Ona göre ailesine sadık olmayan erkekler yalnız kendi eşlerini mutsuz etmez; genç kızların da evlilikten nefret etmelerine yol açarlar. Böylece gelecekte kurulacak yuvaları da zehirlerler. Sabahat, kendisinin ve Fehame'nin de büyüklerinden gördükleri güzel örnekler yüzünden evlilikten başka bir hayat beklediklerini, fakat gerçek hayatta bambaşka bir durumla karşılaştıklarını anlatır.

10 Nebahat'ten İtimat'a

Nebahat'ın Gelecek Hakkındaki Endişeleri

Nebahat, Ada gezisinden sonra yaşadığı düşünce karmaşasını İtimat'a anlatır. O günden beri hiçbir işle ilgilenemediğini, ne kitap okuyabildiğini ne de müzikle uğraşabildiğini söyler. Sürekli gördüklerini düşündüğünü ifade eder. Eğitim almanın, kendini geliştirmenin ve emek vermenin aslında ileride kurulacak mutlu bir evlilik için olduğunu düşünür. "Bir gün eş, yoldaş olacağımız bir adama kendimizi beğendirmek, dinletmek, onun takdirine ulaşmak için değil mi?" diyerek bunu açıkça anlatır. Ancak Sabahat'ın yaşadığı mutsuzluğu gördükçe bütün umutlarının sarsıldığını söyler. Çünkü Sabahat'ın eşi de eğitilmiş ve kültürlü biridir fakat buna rağmen eşine değer vermemektedir. Nebahat, insanın karakterinin ve ahlakının her şeyden daha önemli olduğunu düşünmeye başlar.

Evlilik Üzerine Düşünceler

Nebahat, geçmişte evlilik ve hayat hakkında çok güzel hayaller kurduklarını anlatır. O zamanlar dünyayı güzel ve yaşanmaya değer gördüklerini söyler. Gelecekte bir hayat arkadaşı ve "melek gibi çocuklar" hayal ettiğini anlatır. Ancak şimdi yaşananları gördükçe evlilik fikrinden korkmaya başladığını ifade eder. Buna

rağmen annelik düşüncesinden vazgeçemediğini söyler. “Anne olmak övücünü bir türlü kalbimden çıkaramıyorum.” diyerek çocuk sahibi olma arzusunun devam ettiğini anlatır. Ona göre insan yalnızca zenginlik ya da gösterişli bir hayatla mutlu olamaz. Güzel bir manzarayı paylaşacak bir eş ve sevecek çocuklar olmadıktan sonra servetin anlamı olmadığını düşünür. Bu yüzden gerçek mutluluğun aile sevgisiyle mümkün olduğuna inanır.

Yanlış Evliliklere Tepki

Nebahat, insanların evlilik konusunda yalnız dış görünüşe önem vermelerini eleştirir. Gelinliğin süsüne, erkeklerin boyuna posuna aldanan insanların mutlu olabileceğini söyler. Çünkü böyle kişilerin hayatın gerçeklerini düşünmediklerini anlatır. Ona göre bazı erkekler yalnızca kendilerini sorgulamayan, kolay kandırılabilir kadınlar istemektedir. “Şu kadar budala olsun, bu kadar hissiz, fikirsiz olsun diye de ısmarlasınlar!” sözleriyle bunu alaycı biçimde ifade eder. Sabahat gibi düşünen ve hisseden bir kadının böyle bir evlilikte mutsuz olmasının kaçınılmaz olduğunu söyler. Ayrıca kötü alışkanlıklarından vazgeçemeyen erkeklerin neden kendi hayat tarzlarına uygun kadınlar seçmediklerini sorgular. Mektubunun sonunda “Evlilik! Oh, ne mühim mesele!” diyerek evliliğin yalnız dış görünüşle değil, karakter ve anlayışla kurulması gerektiğini anlatır.

11 İtimat'tan Nebahat'e

İtimat'ın Düşünceleri

İtimat, Nebahat'ın mektubunu aldıktan sonra uzun uzun düşündüğünü anlatır. Nebahat'ın sözlerine gücenmediğini, çünkü her şeyden çok “hakikati” sevdiğini söyler. Çevresinde yaşanan mutsuz evlilikleri sürekli gördüğünü ifade eder. Nebahat'ın bazen “budala ve duygusuz” kızlara imrendiğini söylemesine hak verir, fakat bunun yalnızca üzüntü anlarında hissedilen geçici bir duygu olduğunu düşünür. İnsanların başkalarının yanlışları yüzünden kendi akıl ve duygularından vazgeçemeyeceğini anlatır. Eğitim ve öğrenimin yalnız eş bulmak için değil, insanın kendisini ve dünyayı anlaması için gerekli olduğunu söyler. Ayrıca erkeklerin yalnız cahil ve sorgulamayan kadınlarla mutlu olabileceği düşüncesine de karşı çıkar. Ona göre bazı erkekler için tam tersine, anlayışlı ve bilinçli bir eş mutluluğun asıl sebebidir.

Müeyyet'in Evliliğe Bakışı

İtimat, Nebahat'a ibret olması için Müeyyet'in hikâyesini anlatır. Düğün günü herkes Müeyyet'e damadı beğenip beğenmediğini sorar. Ancak Müeyyet, “Daha tanımıyorum ki nasıl beğeneyim!” diyerek insanı tanımadan sevmenin mümkün olmadığını söyler. Teyzesi ve halası ise damadın yakışıklılığını överek bu sözlerle kızarlar. Müeyyet ise “Bu benim işim değildir, kendisini bana sevdirmek onun işidir.” diyerek düşüncesini açıkça ifade eder. Bu sözler çevrede yanlış anlaşılır ve insanlar “gelin güveyi sevmemiş” diye konuşmaya başlarlar. Bir yıl sonra İtimat, Müeyyet'le tekrar konuştuğunda onun hâlâ eşini çok sevmekten korktuğunu öğrenir. Müeyyet, ileride ihanet görürse daha az acı çekmek için kendisini duygusal olarak korumaya çalıştığını söyler. Çünkü çevresindeki mutsuz evlilikler onu korkutmuştur.

İtimat'ın Evlilik Hakkındaki Çelişkileri

İtimat, Nebahat gibi tamamen evlilikten vazgeçemediğini anlatır. Maddi bağımsızlığı olmadığı için hayatını tek başına sürdüremeyeceğini düşünür. “Benim için ‘evlenmeyeceğim’ demek ‘beni sonsuza kadar siz besleyiniz’ demektir.” diyerek bunu açıkça ifade eder. Bazen çevresindeki kötü örnekler yüzünden evlilikten nefret ettiğini söyler. Ancak bazı aileleri gördüğünde içi yeniden umutla dolar. Hayalinde, erkek kardeşine benzemeyen bir eş, sevgi dolu bir kayınvalide ve mutlu çocuklarla dolu bir yuva canlandırır. Bu yüzden mutlu bir aile kurma arzusundan tamamen vazgeçemez. Yengesini, yani Sabahat'ı erkek kardeşinden daha çok sevdiğini itiraf eder. Çünkü Sabahat'ın yaşadığı acıları hak etmediğini düşünür. Sabahat'ın artık ağlamadığını, onun yerine soğuk ve alaycı bir tavır takındığını söyler. Bu değişimin sebebinin, artık eşine duyduğu güveni ve sevgiyi kaybetmesi olduğunu anlatır.

Karakter Tahlili

Fehame

Romanın merkezindeki en derin ve en trajik karakterdir. Roman boyunca yaşadığı olaylar onu yalnız mutsuz bir kadın değil, aynı zamanda hayata karşı büyük bir hayal kırıklığı yaşayan bir insan hâline getirmiştir. Gençlik yıllarında evliliği sevgi, sadakat ve dostluk üzerine kurulu bir birliktelik olarak hayal eder. Ona göre evlilik, insanın kendisini anlayacak bir hayat arkadaşı bulmasıdır. Ancak evlendikten sonra karşılaştığı gerçekler bu hayallerin

tamamen yıkılmasına neden olur.Fehame'nin en önemli özelliği güçlü bir ahlak anlayışına sahip olmasıdır. Eşinin davranışlarını yalnız kendisine yapılan bir haksızlık olarak görmez; bunları ahlaki bir bozulma olarak değerlendirir. Roman boyunca karamsar, kırgın ve umutsuz görünse de aslında güçlü bir karakterdir. Çünkü yaşadığı bütün acılara rağmen ailesini ayakta tutmaya çalışır.

Mehabe Romanın en iyimser ve en romantik karakteridir. Fehame'nin tam karşıtı sayılabilecek bir dünya görüşüne sahiptir. O, aşkın ve sevginin insan hayatının vazgeçilmez unsurları olduğuna inanır. İnsanların yalnız yemek, içmek ve geçinmek için yaşamadığını; ruhlarının da sevgiye ihtiyaç duyduğunu savunur. Mehabe oldukça eğitilmiş, kültürlü ve düşünceli bir kadındır. Mektuplarında sık sık felsefi açıklamalar yapar. Aşkını yalnız bir tutku olarak değil, insanı yücelten manevi bir güç olarak görür. Fehame'nin yaşadığı mutsuzluğu anlamaya çalışsa da onun kadar karamsar değildir. Çünkü kendisi sevgiye dayalı bir evlilik sürmektedir. Bu yüzden olaylara daha umutlu bakabilir. Ona göre eşler arasında sevgi, dostluk, sadakat ve karşılıklı anlayış bulunmalıdır. Bu nedenle Fehame'nin yaşadığı mutsuzluk karşısında sürekli çözüm arar ve arkadaşına moral vermeye çalışır.

Sabahat Romanın en hareketli ve en mücadeleci kadın karakteridir. Fehame gibi mutsuz bir evlilik yaşamaktadır; ancak onun gibi kaderine boyun eğmez. Haksızlığa karşı daha sert tepki verir ve yaşadığı durumları açıkça eleştirir.Sabahat'ın en dikkat çekici özelliği hayati sevmesidir. Doğaya, güzelliğe, sanata ve estetik değerlere büyük önem verir. Büyükkada gezisinde denizi, çamları, kuşları ve tabiatı anlatırken bu yönü açıkça görülür. Ancak eşi bu güzelliklerden hiçbir şey anlamaz. Sabahat'ın hayal kırıklığı da burada başlar. Çünkü o, yalnızca bir koca değil; kendisiyle aynı duyguları paylaşabilecek bir arkadaş istemektedir.Sabahat gururlu bir kadındır. Sevilmediğini hissettiği bir evlilikte yaşamaya devam etmeyi aşağılayıcı bulur. Onun için asıl yıkım, eşinin sadakatsizliğinden çok kişilik olarak değersiz olduğunu fark etmesidir.

Nebahat Gençliği, sağlığı ve geleceğe dair umutları temsil eden karakterdir. Henüz evlenmemiştir ve hayatın başındadır. Ancak çevresinde gördüğü mutsuz evlilikler onun düşünce dünyasını derinden etkiler.Nebahat eğitilmiş ve duyarlı bir genç kızdır. Sabahat'ın yaşadıklarını gördükçe evliliğin yalnızca güzel kıyafetler, düğünler ve hayallerden ibaret olmadığını anlar. Özellikle Sabahat'ın çektiği acılar onun evlilik kurumunu sorgulamasına neden olur.Buna rağmen Nebahat tamamen umutsuz değildir. Anne olma düşüncesi onun için çok değerlidir. Mutlu bir aile kurma isteğini korur. Fakat evlilik konusunda daha temkinli davranmaya başlar. Roman boyunca genç kızların evlilik öncesindeki korkularını ve beklentilerini temsil eder.

İtimat Romanın en dengeli ve akılcı karakterlerinden biridir. Olaylara duygularıyla değil, daha çok mantığıyla yaklaşır. Karakterin dikkat çeken bir diğer yönü ise evlilik konusunda yaşadığı iç çatışmadır. Bir yandan Sabahat ve Fehame gibi mutsuz kadınları gördükçe evlilikten korkar. Özellikle Müeyyet'in düşüncelerini örnek göstererek kadınların neden güvensizlik yaşadığını anlatır. Ancak diğer yandan mutlu aileleri gördüğünde evlilik fikrinden tamamen vazgeçemez. Hayalinde sevgi dolu bir eş, anlayışlı bir kayınvalide ve mutlu çocuklarla dolu sıcak bir yuva canlandırır. Bu nedenle evlilik konusunda hem umut hem de korku taşır.İtimat'ın en belirgin özelliği gerçekçi olmasıdır. Ne Mehabe kadar romantiktir ne de Fehame kadar karamsardır. İkisinin arasında dengeli bir noktada durur. Bu yüzden romanda sağduyunun sesi olarak görülür.

Müeyyet Dönemin kadınlarına göre oldukça bilinçli ve sorgulayıcı bir karakterdir. Düğün gününde bile eşini tanımadan sevmeyeceğini söylemesi onun ne kadar mantıklı düşündüğünü gösterir.Müeyyet aynı zamanda dönemin eğitilmiş kadınlarını temsil eder. O, kendisine öğretilen her şeyi sorgular ve kendi fikirlerini oluşturmaya çalışır. Toplumun kadınlardan beklediği gibi düşünmeden kabul eden biri değildir. Evliliği bir kader olarak değil, iki insanın ortak sorumluluğu olarak görür. Bu nedenle diğer karakterlerden daha bilinçli ve daha eleştirel bir bakış açısına sahiptir.Romanın genelinde Müeyyet, evlilik konusunda umut ile korku arasında kalan kadınları temsil eder. Bir yandan mutlu bir yuva kurmak ister, diğer yandan mutsuz kadınların hikâyelerini gördükçe geleceğinden endişe duyar. Bu nedenle

karakter, dönemin genç kızlarının evlilik öncesindeki psikolojisini en iyi yansıtan kişilerden biridir.

Sabahat'ın Eşi Romandaki en olumsuz erkek karakterlerden biridir. Eğitimli ve varlıklı olmasına rağmen kültürel ve ahlaki açıdan zayıf bir kişilik sergiler. Güzel şeyleri takdir etmekten uzaktır. Doğanın güzelliğini, aile mutluluğunu veya manevi değerleri anlayamaz. Yanlış arkadaş çevreleriyle vakit geçirir, yüzeysel zevklerin peşinden koşar. Kendisini öven insanların sözlerine kolayca inanır. Sabahat'ın gözünde zamanla saygınlığını kaybetmesinin nedeni yalnız sadakatsizliği değil, karakter bakımından zayıf olmasıdır. Karakterin bir diğer özelliği sorumsuzluğudur. Evliliğin gerektirdiği sadakat ve sorumluluk duygusuna sahip değildir. Geceleri eve gelmemesi, farklı çevrelerde vakit geçirmesi ve ailesini ikinci plana atması bunun göstergesidir. Sabahat'ın eşi aynı zamanda bencildir. Davranışlarının eşi üzerinde bıraktığı etkileri düşünmez. Kendi zevklerini ve eğlencelerini ailesinin huzurundan daha önemli görür. Sabahat'ın üzülmesi, kırılması ya da yalnız kalması onun için önemli değildir.

Fehame'nin Eşi Karakterin en belirgin özelliklerinden biri ilgisizliğidir. Fehame, evliliğinin ilk yıllarında eşinden sevgi görmek ve onunla mutlu bir hayat kurmak istemiştir. Ancak zaman geçtikçe kocasının kendisine karşı kayıtsız olduğunu fark eder. Eşi onun üzüntülerini, beklentilerini ve hayal kırıklıklarını görmezden gelir. Fehame'nin eşi aynı zamanda sorumsuz bir aile babasıdır. Çocuklarının geleceği konusunda yeterince hassas davranmaz. Fehame'nin en büyük korkusu da budur. Kendisi yaşadığı mutsuzluklara katlanabilir; ancak çocuklarının babalarının kötü davranışlarından etkilenmesini istemez. Çünkü bir babanın çocuklarına örnek olması gerektiğine inanır. Karakterin bir diğer önemli özelliği ahlaki zaafıdır. Fehame zamanla yalnız eşinin sevgisizliğinden değil, yaşam tarzından da rahatsız olmaya başlar. Kocasının geceleri dışarıda geçirdiği vakitler, bulunduğu çevreler ve alışkanlıkları Fehame'nin ona duyduğu saygıyı yok eder. Başlangıçta yalnız kırgınlık hisseden Fehame, zamanla tiksinti duymaya başlar. Hatta mektuplarında, eşinin bulunduğu ortamları düşündükçe rahatsızlık duyduğunu anlatır.

Temalar

TOPLUM

Gelenekler Romanda toplumsal eleştiri önemli bir yer tutar. Roman boyunca birçok kadın karakter, kendi isteği dışında yapılan evliliklerin mutsuzlukla sonuçlandığını anlatır. Fehame'nin ailesinin kararıyla sevmediği bir adamla evlendirilmesi, toplumun kadınların düşüncelerine yeterince önem vermediğini gösteren önemli bir örnektir. Sabahat'ın yaşadığı mutsuz evlilik de erkeklerin yanlış davranışlarının yalnız eşlerini değil, bütün aileyi etkilediğini ortaya koyar. Toplumun erkeklere gösterdiği hoşgörü de eleştirir. Erkeklerin sorumsuz davranışları çoğu zaman normal karşılanırken, kadınlardan sabırlı ve fedakâr olmaları beklenmektedir. Büyükada gezisinde Sabahat'ın gördüğü ahlaki açıdan sorunlu yaşamlar ile mutlu aile tablosu arasındaki karşılaştırma, toplumdaki değer çatışmasını gözler önüne serer. Nebahat ve görünce gibi genç kızların mutsuz evlilikleri gördükçe evlilikten korkmaları da bu bozuk düzenin gelecek nesilleri etkilediğini gösterir.

İLİSKİLER

Evlilik Romanın en önemli teması evlilik ve aile hayatıdır. Romanda evliliğin yalnızca aynı evde yaşamak veya ekonomik ihtiyaçları karşılamak olmadığını gösterilmek istenmiştir. Fehame, evliliğinin sevgi üzerine kurulmadığını, büyükannesinin onu yalnız geçimini sağlayabilecek bir adama verdiğini anlatır. Bu nedenle eşinden sevgi beklemeye hakkı olmadığını düşünür. Sabahat ise eşinin kendisiyle ilgilenmemesinden ve ailesine değer vermemesinden yakındır. Büyükada gezisinde gördüğü mutlu aile tablosu, onun kendi evliliğini sorgulamasına neden olur. Anne, baba ve çocukların huzur içinde vakit geçirdiği bu sahne, Sabahat'ın yaşadığı mutsuz aile ortamıyla karşılaştırılır. Yazar böylece aile mutluluğunun yalnız maddi imkanlarla değil, sevgi ve saygıyla kurulabileceğini göstermektedir.

Aşk Aşk ve sevgi teması roman boyunca farklı karakterlerin düşünceleriyle tartışılır. Mehabe, insanın yalnız maddi ihtiyaçlarla yaşayamayacağını, ruhunun da sevgiye ihtiyaç

duyduğunu söyler. Hatta sevmeye ve sevilme isteğinin yalnız insanlarda değil, hayvanlarda bile bulunduğunu anlatır ve kedisi Zertop'u örnek verir. Buna karşılık Fehame, yaşadığı hayal kırıklıkları nedeniyle aşkı bir hastalığa benzetir. Aşkı "verem gibi gençlerin başına musallat olan" bir duygu olarak tanımlar. Sabahat da eşinin davranışları nedeniyle sevginin zamanla nasıl yok olabileceğini gösterir. Bir zamanlar sevdiği eşine karşı artık yalnızca kırgınlık ve tiksinti duymaktadır. Böylece roman, aşkın hem mutluluk hem de acı getirebilen bir duygu olduğunu ortaya koyar.

Sadakatsızlık Romanda sadakatsızlık teması, özellikle Fehame ve Sabahat'ın yaşadığı evlilikler üzerinden işlenir. Romandaki kadın karakterler, evliliğin temelini sevgi, güven ve sadakat üzerine kurulması gerektiğine inanırlar. Ancak eşlerinin davranışları bu beklentileri boşa çıkarır. Fehame, kocasının kendisine karşı ilgisiz tavırları ve yanlış yaşam tarzı nedeniyle zamanla ona olan sevgisini kaybeder. Hatta eşinin gittiği yerleri ve arkadaş çevresini düşündükçe ondan tiksitmeye başladığını anlatır. Sabahat ise Büyükkada gezisinde eşinin başka kadınlarla ilişkili çevrelerde bulunduğunu öğrenir ve büyük bir hayal kırıklığı yaşar. Onu en çok üzen şey yalnızca eşinin davranışları değil, artık ona duyduğu saygıyı da kaybetmesidir. Sadakatin olmadığı evliliklerde sevgi ve mutluluğun da zamanla yok olacağını göstermektedir.

Annelik Levayih-i Hayat romanında annelik, kadınların hayatına anlam kazandıran ve onları ayakta tutan en önemli değerlerden biri olarak ele alınır. Fatma Aliye Hanım, anneliği yalnızca biyolojik bir bağ olarak değil, büyük fedakârlık ve sorumluluk gerektiren kutsal bir görev olarak gösterir. Bu temanın en belirgin örneği Fehame'dir. Fehame, mutsuz bir evlilik sürdürmesine rağmen çocukları için yaşamaya devam eder. Kendi mutluluğundan vazgeçtiğini, artık tek isteğinin çocuklarının iyi bir geleceğe sahip olması olduğunu söyler. Eşinin kötü alışkanlıklarının çocuklarını etkilemesinden korkar ve onların doğru yetişmesi için büyük çaba gösterir. Nebahat karakteri de anneliğin verdiği sorumluluğu farklı bir açıdan yansıtır. Evlilik konusunda korkular yaşamasına rağmen anne olma düşüncesinden vazgeçemez. Geleceğe dair hayallerinde sevgi dolu bir aile ve çocuklar önemli bir yer tutar. Bu durum, anneliğin kadınlar için yalnızca bir görev değil, aynı zamanda mutluluk kaynağı olarak görüldüğünü gösterir.

PSIKOLOJİ

Hayal Kırıklığı Fatma Aliye Hanım, kadınların yalnızca ev işleriyle ilgilenen veya erkeklerin kararlarına uyan kişiler olmadığını göstermeye çalışır. Romandaki Fehame, Sabahat, Mehabe, Nebahat ve İtimat gibi kadın karakterler eğitilmiş, düşünen ve olayları sorgulayan bireylerdir. Ancak buna rağmen hayatlarıyla ilgili önemli kararları çoğu zaman kendileri veremezler. Fehame'nin istemediği bir evliliğe sürüklenmesi, kadınların toplumdaki sınırlı özgürlüğünü gösteren önemli bir örnektir. Sabahat ise mutsuz evliliğine karşı çıkarak kadınların da mutluluğa ve saygıya layık olduğunu savunur. Nebahat ve İtimat gibi genç kızlar, çevrelerinde gördükleri mutsuz evliliklerden etkilenerek geleceğe dair kaygılar yaşarlar. Yazar, bu karakterler aracılığıyla kadınların eğitim görmesi, düşüncelerine değer verilmesi ve kendi hayatları hakkında söz sahibi olmaları gerektiğini vurgular.

Yalnızlık Levayih-i Hayat romanında hayal ve gerçek çatışması, karakterlerin evlilikten beklentileri ile yaşadıkları hayat arasındaki fark üzerinden işlenir. Fehame, gençlik yıllarında kendisini sevecek, anlayacak ve koruyacak bir eş hayal eder. Ancak evlendikten sonra sevgi ve mutluluk yerine ilgisizlik ve yalnızlıkla karşılaşır. Bu nedenle hayalleri zamanla yıkılır. Sabahat da eşiyile birlikte hayatın güzelliklerini paylaşabileceğini düşünür. Büyükkada gezisinde doğanın güzelliğinden etkilenirken eşinin sıkılıp eve dönmek istemesi, aralarındaki düşünce farkını ortaya çıkarır. Nebahat ise mutlu bir evlilik ve aile kurma hayali taşıırken, Fehame ve Sabahat'ın yaşadığı mutsuzlukları görünce evlilikten korkmaya başlar. Böylece romanda karakterlerin umutları ile karşılaştıkları gerçekler arasındaki çatışma sürekli vurgulanır.

Umutsuzluk Fehame, mutsuz evliliği nedeniyle zamanla sevgi duygusunu kaybetmiş, yerini hayal kırıklığı ve umutsuzluk almıştır. Çocukları için yaşamaya devam etse de iç dünyasında büyük bir yalnızlık yaşamaktadır. Sabahat ise eşinin ilgisizliği ve yanlış

davranışları karşısında öfke, kırgınlık ve utanç duyar. Büyükada gezisinde eşini başka kadınlarla aynı ortamda görünce yaşadığı mahcubiyet bunun önemli bir örneğidir. Nebahat, çevresindeki mutsuz evlilikleri gördükçe geleceğe dair korkular yaşamaya başlar. İtimat ise umut ile endişe arasında kalır. Böylece romanda kadınların sevgi, korku, umut, hayal kırıklığı ve çaresizlik gibi duyguları ayrıntılı biçimde yansıtılarak kadın ruhunun derinlikleri ortaya konur.